

Рассудіна К. С.
<http://orcid.org/0000-0001-6704-185X>

БІОЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Біоетика – міждисциплінарна наука, яка займається моральними аспектами медицини, біотехнологій та цінності життя загалом. В основі однієї з моделей біоетики лежить концепція якості життя, прибічники якої розуміють цінність життя, насамперед людського, у категоріях його якісних характеристик. Стверджуючи, що цінність життя є відносною і залежить від певних критеріїв, вони доводять моральну допустимість його переривання. Позиція прибічників концепції якості життя зазнає критики, передовсім, з боку тих науковців, які спираються на релігійні уявлення про рівну цінність і недоторканність життя всіх людей. Розкриваючи декілька напрямів такої критики, авторка формує власне ставлення до проблеми. Головним об'єктом критики стають етичні та онтологічні джерела концепції якості життя, які становлять утилітаризм і натуралізм. Показово, що в утилітаристських принципах максимізації щастя як задоволення і підрахунку балансу здобутків і втрат можна побачити спробу впровадити примат користі, яку отримує суспільство, над життям індивіда, або ж підставу для знищення тих індивідів, життя яких не відповідає критеріям якості і зменшує суму загального добробуту. Критикується такий наслідок застосування принципів натуралізму, як редуція особи до її проявів, адже саме на підставі того, що цих проявів немає, прибічники концепції якості життя доходять висновку про низьку якість життя певних індивідів. Ще одне критичне зауваження у бік концепції цінності життя полягає у тому, що її прибічники нівелюють відмінності між людиною і тваринами та їхніми інтересами. Критикується технократична настанова, згідно з якою морально допустимими стають будь-які маніпуляції людським життям, які спроможні здійснити сучасні медики та науковці. Продемонстровано, що фундаментальною вадою біоетичної концепції якості життя, проти якої виступають усі її критики, є редуковане розуміння людини і її життя.

Ключові слова: життя, якість, особовість, утилітаризм, натуралізм, технократизм.

Вступ

Біоетика – це міждисциплінарна наука, що сформувалася у другій половині ХХ ст. з метою осмислення проблем, зумовлених бажанням захистити життя людей та інших істот. Її головна ідея полягає у тому, що життя має певну цінність, яку, утім, потрібно конкретизувати. Сферою, у якій можуть бути застосовані результати біоетичних досліджень, є, насамперед, медицина. У повсякденному мисленні ці дослідження асоціюються з пошуком критеріїв, на підставі яких мають формуватися уявлення про моральну допустимість чи недопустимість таких практик, як аборт, евтаназія, відмова від лікування, генна інженерія тощо. Насправді, окреслений пошук має місце, а його методи і результати визначають розрізнення в межах біоетики ідей, спираючись на які, їхні творці і прибічники вступають у нескінченну полеміку. На значущість цієї по-

леміки вказує той факт, що вона із суто суспільного, або юридичного дискурсу перейшла також у філософський. Науковці-філософи, як згадувані нижче, так і інші, аргументують у дискусіях на сторінках книжок і у конференційних залах, посилаючись на давні й новітні філософські ідеї. Вони звертаються до таких понять, як особа, субстанція, потенціальність, ідентичність тощо.

В останні п'ятдесят років на зміну уявленням релігійного характеру про те, що кожне людське життя має беззаперечну цінність, прийшла ідея, згідно з якою цінним є лише життя, яке відповідає певним стандартам. Зрештою сформувалася біоетична концепція якості життя. Найбільш відомим її прибічником є австралійський науковець, філософ-утилітарист Пітер Сінгер. Крім нього, ті самі ідеї у свій спосіб обстоюють Гельга Кюзе, Джон Геріс, Джефф Мак-Меган, Джоель Файнберг, Джозеф Флетчер, Леннарт Норденфельд,

Майкл Тулі, Вероніка Ханьска та інші. Метою своєї діяльності ці дослідники вбачають, по-перше, у тому, щоб допомагати, передовсім, медичним працівникам визначати у кожному конкретному випадку доречність процедур різного роду, зокрема і тих, що призводять до переривання життя пацієнта в тому разі, якщо воно не дає йому жодної користі. По-друге, вони протистоять тим науковцям, які, посилаючись на інші філософські ідеї, обстоюють думку про недопустимість знищення людського життя будь-якої якості.

Ідеї, які висловлюють прибічники біоетичної концепції якості життя, стикаються з критикою. Найбільш потужна й організована лунає з вуст представників християнських, переважно католицьких, концепцій, що наділяють людське життя безвідносною цінністю. Такі філософи й теологи, як Тадеуш Бесага, Гжегож Голуб, Пьотр Кеневіч, Патрік Лі, Роберт П. Джордж, Галіна Чах, Амадеуш Паля, Вільям Е. Мей, наводять контраргументи на міркування прибічників концепції якості життя, а водночас експлікують її головні ідеї. Мета цієї статті полягає у тому, щоб поглянути на біоетичну концепцію якості життя крізь призму її критики, а тому передбачає виконання низки завдань. По-перше, маємо охарактеризувати саму концепцію, по-друге, розкрити джерела тих ідей, що лежать у її основі, по-третє, навести критичний аналіз цих ідей і джерел, який ми знаходимо у творах її опонентів.

Варто звернути увагу на той факт, що чимало українських науковців приділяють увагу полеміці з прибічниками біоетичної концепції якості життя. З-поміж них Г. Терешкевич та І. Держко з Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, а також Б. Остапенко, Ю. Мартинюк, Н. Прокопенко, Н. Прокопенко, М. Лучків, П. Марцелюк, М. Коваль та ін.

Поняття якості життя

Передовсім, потрібно експлікувати сам термін «якість життя», який розкриває суть аналізованої біоетичної концепції. У відповідній статті *Encyclopædia Britannica* якість життя визначено як «ступінь того, наскільки індивід є здоровим, йому комфортно, він здатен брати участь у життєвих подіях чи насолоджуватися ними» (Jenkinson, 2020). Автор зазначає, що «на арені охорони здоров'я якість життя розглядається як багатовимірний, така, що охоплює емоційний, фізичний, матеріальний та соціальний добробут» (Jenkinson, 2020). Зауважимо, що цей термін є неодно-

значним, адже стосується, з одного боку, суб'єктивної оцінки власного життя, а з іншого – спроб знайти об'єктивні критерії визначення його цінності.

Інша енциклопедія зазначає, що за допомогою терміна «якість життя» ми можемо вирішувати практичні питання, насамперед у медицині. Зокрема ідеться про проблему підтримки людського життя, умови, за яких допускається його переривання для запобігання стражданню чи регуляції народжуваності, а також про проблему втручання в людську природу (штучне запліднення, генна інженерія, клонування) (Reich, 1978, p. 829–831).

Одна з прибічниць концепції якості життя, польська дослідниця В. Ханьска аналізує три варіанти значення терміна «якість життя». Згідно з першим, кожна особа сама оцінює ті ознаки власного життя, які є ключовими для прийняття рішення про продовження лікування, його припинення чи навіть переривання життя. Передбачається, що життя, яке не спроможне задовольнити інтереси індивіда, не дає йому змоги бути автономним, себе усвідомлювати (тобто бути особою), суперечить притаманній особі гідності, а тому щодо нього можна або й потрібно застосувати евтаназію. Така оцінка якості життя є цілком суб'єктивною. Крім того, якість життя індивіда ототожнюють зі ступенем користі, яку він здатен давати суспільству. Цей погляд прибічники концепції засуджують, натомість, і це по-третє, пропонують визначати якість життя, аналізуючи його характеристики у порівнянні з певним переліком конститутивних для особи властивостей, намагаючись, у такий спосіб, ввести певні об'єктивні критерії (Chańska, 2009, s. 338, 343).

Слід звернути увагу на той сенс, який убачають у понятті якості життя критики концепції. Т. Бесага наслідує ті дефініції, які наведено в енциклопедіях, утім, уточнює їх, характеризуючи якість життя як «оціночний і нормативний принцип у прийнятті важких і конфліктних клінічних рішень, що стосуються продовження чи занедбання медичної терапії, а навіть активного припинення чийогось життя шляхом абортів чи евтаназії» (Biesaga, 2005, s. 218). Г. Чах наголошує на тому, що термін «якість життя» покликаний характеризувати не життя певного індивіда, а його самого. Отже, на думку польської дослідниці, концепція якості життя «спирається на переконання, що єдиним придатним для вимірювання благом людини є якість її життя, яку можна описати в емпіричних і психологічних

категоріях» (Ciach, 2013, s. 133). Якість ототожнюється з тими властивостями, які роблять індивіда особою, суб'єктом права на життя. Такими властивостями зазвичай вважають самосвідомість, автономію, здатність до керування собою і самоконтролю, спроможність нав'язувати контакти з іншими особами. Відсутність, або недостатній ступінь перелічених здатностей виправдовує переривання життя, яке перестає бути для його носія благом.

Звісно, стан здоров'я можна вимірювати, як і приймати на підставі вимірювання рішення щодо доцільності продовження певних медичних процедур. Утім, на думку критиків, прибічники концепції якості життя заходять надто далеко, коли від оцінки стану здоров'я, або ж умов, у яких доводиться жити пацієнтові внаслідок його захворювання, переходять до оцінки самого індивіда. Можливість такого переходу передбачає, що, згідно з тими онтологічними і антропологічними ідеями, на які вони спирають свої міркування, особовість збігається з актуально наявністю низки властивостей, натомість обсяг поняття «особа» не збігається з обсягом поняття «людина».

Джерела концепції якості життя: утилітаризм і натуралізм

Окресливши кілька варіантів дефініції терміна «якість життя», маємо розглянути джерела концепції, яка його застосовує. Найбільш помітними є такі напрями в етиці та онтології, як утилітаризм і натуралізм. Одразу потрібно зауважити, що самі прибічники концепції якості життя вважають прийняття ідей цих напрямів перевагою своїх міркувань, натомість їхні опоненти, навпаки, спрямовують на них свою критику.

Утилітаризм є підходом до нормативної етики, згідно з яким морально доброю є та дія, що веде до найбільшого щастя чи задоволення залучених осіб. Більшість прибічників концепції якості життя, зокрема П. Сінгер, Г. Кюзе, Дж. Геріс, Дж. Мак-Меган, В. Ханьска, є утилітаристами преференцій. Останній висуває тезу, що «добрим є задоволення бажань чи виконання уподобань (преференцій); і що поганим є незадоволення бажань чи уподобань» (Sinnott-Armstrong, 2019). Такими преференціями можуть бути, зокрема, рівень здоров'я, що відповідає гідності особи, або ж припинення життя, яке втратило цінність в очах його носія.

У межах критичного аналізу П. Кенєвіч зауважує, що утилітаристські погляди є поширеними в сучасній медицині, де виявляються як спроба зробити доцільність лікування залежною від його здатності покращити якість життя пацієнта, і водночас – як встановлення балансу між втратами і набутками, які отримує держава, коли виділяє на нього кошти (Kieniewicz, 2010, s. 121). Тож критик убачає в утилітаристських принципах загрозу ототожнення якості життя зі ступенем користі від індивіда, від якої, як ми вже бачили, прагне відсторонитися В. Ханьска.

На думку Т. Бесагі, утилітаризм є підставою для того, щоби позбавити цінності життя тих людей, які мають поважні хвороби або ж генетичні вади. Справа у тому, що, згідно з уявленнями утилітаристів, люди, які є нещасними, зменшують загальну суму добробуту. Застосовуючи аргумент слизького схилу, Т. Бесага доходить висновку, що реалізація окресленої тези наближає нас до згоди з тим, що завершення «шкідливого» життя шляхом евтаназії має стати обов'язком (Biesaga, 2004, s. 23). Крім того, польський дослідник пов'язує термін «якість життя» із нацистським принципом, згідно з яким певні життя є невартими прожиття.

Г. Чах вказує на утилітаризм як на джерело таких особливостей філософії прибічників біоетичної концепції якості життя, як консеквенціалістський підхід до розуміння моральності вчинків, підрахунок балансу між втратами і здобутками, посилення на здоровий глузд, моральний релятивізм. На думку дослідниці, утилітаризм допускає трактування людини як засобу, а не мети, маніпулювання істиною і самим життям у тому разі, якщо такі дії призведуть до збільшення кількості блага (Ciach, 2013, s. 32). Один зі способів маніпулювання життям Г. Чах вбачає у допустимості його переривання за умови, якщо воно не відповідає стандартам якості, шкодить благу як максимізації задоволень.

Натуралізм є напрямом епістемології та онтології. Якщо в епістемології він передбачає неспроможність достовірно пізнавати і формулювати духовні реальності, то в онтології «натуралізм є філософською концепцією, яка визнає, що все, що існує, є природним, тобто, що не існує жодної духовної реальності, жодної суто духовної субстанції, жодних надприродних трансцендентних щодо світу суцільних» (Judyski, 2003, s. 17). Натуралізм виявляється у позитивізмі, прагматизмі та сцієнтизмі. У Дж. Лока і Д. Г'юма він поєднується зі специфічним розумінням людської особи, яке редукує її до свідомості і її

властивостей, що також знаходить застосування в міркуваннях прибічників концепції якості життя.

Г. Чах, натомість, прямо ототожнює натуралізм із сучасним утилітаризмом (Ciach, 2013, s. 44). Так само Т. Бесага зауважує, що етика якості життя окреслює користь «у дусі натуралістської постдарвінівської ментальності, у якій фундаментальне благо становить виживання сильніших особин, що зумовлює збереження виду» (Biesaga, 2004, s. 23). Звідси постає заперечення рівної цінності життів різної якості. На думку Г. Голуба, натуралізм змушує прибічників концепції якості «підкреслювати важливість біологічно зрозумілої природи, тоді як інше сприйняття трактується лише як теоретичний чи нереалістичний конструкт» (Hołub, 2005, p. 558). Саме тому вони ототожнюють людську природу з емпіричними даними, які залежать від органічних процесів, та ігнорують духовний вимір. Приклад застосування натуралістської методології цей дослідник вбачає у редукції людської особи до таких виявів особовості, як свідомість, самосвідомість, раціональність. Також Г. Голуб зауважує, що «натуралізм не приймає примату існування особи стосовно її виявів» (Hołub, 2009b, s. 41). Так само і цінність життя прибічники концепції якості життя зводять до властивості, яку можна зафіксувати емпіричними методами.

Основні напрями критики концепції якості життя

Перед тим як надати приклади критики концепції якості життя з боку її опонентів, які дотримуються релігійних поглядів на цінність людського життя, слід зазначити ті її елементи, у яких її прибічники вбачають переваги. Перший із них – суб'єктивізм: від кожної конкретної особи чекають на визначення цінності власного життя. До того ж, концепція якості життя підкреслює значення інтересів, преференцій, очікувань і планів на майбутнє. В. Ханьска вказує також на врахування прагнень близьких індивіда, якість життя якого оцінюється, особливо в тому разі, якщо він сам не відповідає критеріям особовості, натомість інші люди, які ним опікуються, на яких впливає його присутність, зазнають збитків. Головним поняттям стає автономія. Саме на неї посилаються, визначаючи процедуру прийняття рішень, дотичних життя (Chańska, 2009, s. 338–340). Ця перевага, утім, стає недоліком, коли потрібно приймати рішення щодо індивіда, який не виявляє

ознак особовості. Залишається не визнавати його особою, а тому, власне, брати до уваги лише інтереси оточення.

Одним із перших прибічників концепції якості життя, який протиставляв її традиційному підходу до біоетичних проблем, був П. Сінгер. Зокрема він критикував його за деонтологію. Перевагою вважав прийняття утилітаристських, консеквенціалістських принципів, тобто врахування цілей і наслідків дій, а не певних правил, що, на його думку, полегшує прийняття рішень у складних випадках. До того ж П. Сінгер не вбачав обмеження у суб'єктивізмі, попри його невідповідність науковому критерію об'єктивності. «Я приймаю, – пише австралійський філософ, – що мої власні інтереси не можуть, тільки тому, що вони є моїми інтересами, важити більше, ніж інтереси кого-небудь іншого» (Singer, 1999, p. 3). Перевагою концепції якості життя П. Сінгер також вважає здатність зарадити в нестандартних ситуаціях, або ж коли необхідно здійснити вибір між пацієнтами, одному з яких потрібно надати допомогу в першу чергу за умови обмеженості ресурсу. Згідно з позицією австралійського філософа, вона полягає у принциповому неприйнятті «традиційного вірування, що всяке людське життя є однаково цінним» (Singer, 1995, p. 336).

Ще один сучасний прибічник концепції якості життя, Дж. Мак-Меган, доводить її переваги, аналізуючи такі теми, як питання особової ідентичності, проблема смерті як кривди і як блага, а відповідно й моральності вбивства, зрештою, початку і завершення особового життя. Однією із переваг аргументації Дж. Мак-Мегана є звернення до численних мисленнєвих експериментів. Ідентичність він досліджує з метою доведення того факту, що певні людські істоти, наприклад ембріони, принаймні, на ранніх стадіях розвитку, чи хворі з деменцією, не мають особового статусу. Такий висновок полегшує визнання якості життя таких істот низькою і обґрунтовує можливість їхнього вбивства. Показово, що Дж. Мак-Меган не ототожнює особу з її тілом, стверджуючи, що «ми є, по суті, втіленими душами/умами» (McMahon, 2002, p. 68), тож наше особове життя починається пізніше і може завершуватися раніше, ніж біологічне. Акцент на якості й особовості дає змогу Дж. Мак-Мегану довести, що не будь-яке вбивство є аморальним.

Власне, у цьому невизнанні рівної цінності кожного людського життя, незалежно від його якості, бачать головний недолік концепції якості життя її опоненти. Як ми уже зазначали, на думку Т. Бесаги, така позиція є, по суті, злочинною.

Він прямо зауважує, що невинне, на перший погляд, зосередження на якості використовують для того, щоби виявити індивідів, життя яких не варте його продовження (Biesaga, 2006, s. 92). Критикують, головню, пошук критеріїв, на підставі яких допускається знищення індивідів, стан яких – нинішній чи майбутній у тому разі, коли такий індивід перебуває на пренатальному етапі розвитку, – не максимізує задоволення, блага, щастя. Таке перекручення моралі, на думку Т. Бесаги, здатне виправдати евгенічну селекцію.

Критика американських біоетиків П. Лі та Р. П. Джорджа спрямована, передовсім, на утилітаристські принципи концепції якості життя, а саме на отождолення цінності чи блага із задоволенням. Якщо вищий рівень свідомості дає індивіду змогу отримувати більшу кількість задоволень чи зазнавати більш страждань, то інтереси індивідів, які мають більш розвинену свідомість і самосвідомість, виявляться у пріоритеті. З іншого боку, підхід концепції якості життя нівелює відмінності між людиною і твариною. «Згідно з такими поглядами, – констатують П. Лі та Р. П. Джордж, – важать інтереси, а не вид істоти, на яку впливають чийсь дії» (Lee, & George, 2008, p. 174). Відповідно, етика якості життя вимагатиме присвятити ресурси для допомоги хворому щуру, а не немовляті тільки тому, що той має сильніший біль і більш розвинену психіку.

Подібно український дослідник Ю. Мартинюк вбачає недоліки концепції у неправильному розумінні страждань та неспроможності об'єктивно вимірювати цінність життя (Мартинюк, 2016, с. 27–28). Б. Остапенко, натомість, звинувачує характерний для прибічників концепції якості життя утилітаризм у тому, що «торжество споживацтва відкидає духовну висоту людського роду» (Ostapenko, 2016, p. 20). Біоетична концепція якості життя зазнає критики з боку українських науковців через суб'єктивізм і упереджене ставлення до певних груп людей, за заклик до «панування сильних», коли «ті, що володіють “високою якістю життя”, вирішують, що комусь краще померти виключно тому, що людина не може вирішувати самостійно, або стає тягарем для суспільства» (Мартинюк, & Мартинюк, 2016, с. 38).

Подекуди прибічникам концепції якості життя закидають акцентування на значущості біологічного життя, що, звісно, впливає з натуралістських засновків, а утім, суперечить притаманній їм редукції особи до психічних явищ. Зокрема, І. Голуб доводить, що П. Сінгер вважає цінність людського життя залежною від біоетичних процесів унаслідок прийняття мате-

ріалістичної концепції людини. Саме тому він зосереджується на фіксації певних етапів у розвитку людини (Hołub, 2009, s. 162).

Частіше, однак, лунають закиди у сцієнтистських і технократичних нахилах, що також впливають із натуралістської настанови. На думку І. Голуба, прибічники концепції якості життя, попри їхню увагу до досвіду і переживань, досліджують їх, використовуючи лише емпіричні методи, а тому не спроможні розкрити у повноті (Hołub, 2004, s. 71). Щодо технократизму той самий автор зазначає, що його опоненти при розв'язанні проблем генної інженерії та біотехнологій покладаються на принцип, згідно з яким «те, що можна виконати технічно, є етичним добром» (Hołub, 2006, s. 20).

Г. Чах також приділяє увагу критиці технократизму концепції якості життя. Аналізуючи твори П. Сінгера, поруч із такими тезами, як покладання мети медицини й сучасної цивілізації у покращенні якості життя і специфічне розуміння особи, що не прикладається до багатьох представників людського роду, ця дослідниця зауважує позицію автора, згідно з якою «все, що є технічно можливим виконати і може мати позитивні наслідки для хворих, повинно бути не тільки реалізованим, а й підтримуваним з боку держави» (Ciach, 2013, s. 101).

Висновки

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що біоетична концепція якості життя являє собою позицію, згідно з якою моральність вчинків, спрямованих на захист людського життя, визначається тим, чи призводять вони до покращення добробуту і чи не суперечать гідності індивідів, які відповідають критеріям особовості. Тож головним закидом стає дегуманізація цілого шерегу представників людського роду, наприклад ембріонів, немовлят, людей із психічними вадами, які не дають їм змоги виявляти самосвідомість та автономію, а тому їхнє життя видається не вартим прожиття. Найбільш гостра критика лунає з вуст опонентів, які розвивають біоетику, базуючись на поглядах релігійного характеру, які наділяють рівною цінністю життя усіх людей, незалежно від їхніх ознак чи спроможності їх виявляти.

Проаналізувавши декілька варіантів критичних зауважень, які звертають у бік концепції якості життя її опоненти, ми бачимо, що, головню, вони стосуються її джерел – утилітаризму, натуралізму, сцієнтизму і технократизму. Узагальнюючи,

їх можна об'єднати в одне звинування у антропологічному редукціонізмі, вузькому погляді на природу людини і її призначення. П. Кеневіч доповнює його ще одним закидом. Етика і аксіологія прибічників концепції якості життя передбачають моральний плюралізм, у підстав якого лежить «своєрідна системна помилка сучасного плюралістичного суспільства, для якого *modus vivendi* спирається на толерантність, домовле-

ності і компроміс, а не на пошук істини, внаслідок чого найбільше страждають вбогі й маргіналізовані» (Kieniewicz, 2010, s. 128). Такий висновок відкриває шлях до двох перспектив – дослідження тих критичних зауважень, які самі прибічники концепції якості життя спрямовують на своїх опонентів, або ж пошук компромісу між ними, який враховував би викладені вище зауваження.

Список посилань

- Мартинюк, Ю. І. (2016). Концепція «якості життя» в біоетичній перспективі. В *Шостий національний конгрес з біоетики з міжнародною участю. 27–30 вересня 2016. Київ, Україна* (с. 27–28). Київ: Національний науковий центр з медико-біотехнічних проблем НАН України.
- Мартинюк, Ю. І., & Мартинюк, М. М. (2016). Біль і страждання в біоетичному ракурсі. В *Шостий національний конгрес з біоетики з міжнародною участю. 27–30 вересня 2016. Київ, Україна* (с. 38). Київ: Національний науковий центр з медико-біотехнічних проблем НАН України.
- Biesaga, T. (2004). Uzasadnienia norm moralnych w bioetyce. *Medycyna praktyczna*, 6, 23–26.
- Biesaga, T. (2005). Jakość życia. W A. Muszala (Red.), *Encyklopedia bioetyki. Personalizm chrześcijański. Głos Kościoła* (s. 218). Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Biesaga, T. (2006). Zagadnienia bioetyczne w nauczaniu Jana Pawła II. W T. Biesaga (Red.), *Bioetyka personalistyczna* (s. 83–93). Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Chańska, W. (2009). *Nieszczęsny dar życia. Filozofia i etyka jakości życia w medycynie współczesnej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Ciach, H. (2013). *Istota ludzka czy osoba ludzka. Krytyka bioetyki początków życia Petera Singera*. Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława.
- Hołub, G. (2004). Wybór należy do ciebie? Pomiedzy obiektywnym a subiektywnym rozumieniem dobra. *Cywilizacja*, 10, 67–75.
- Hołub, G. (2005). Bioethics and the Concept of Human Nature. *Salesianum*, 67, 547–564.
- Hołub, G. (2006). Jak rozwiązywać problemy bioetyczne na forum społeczeństwa laickiego i pluralistycznego? *Medycyna praktyczna*, 4, 21–23.
- Hołub, G. (2009a). Czy rozwój nauk biomedycznych wymaga nowej etyki? W J. Brusilo (Red.), *Historia i przyszłość bioetyki* (ss. 153–166). Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Hołub, G. (2009b). Status antropologiczny życia prenatalnego w bioetyce naturalistycznej. *Rocznik Wydziału Filozoficznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej Ignatianum w Krakowie*, XV, 30–43.
- Jenkinson, C. (2020). Quality of Life. In *Encyclopædia Britannica*. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/quality-of-life>.
- Judycki, S. (2003). Zagadka naturalizmu. *Roczniki Filozoficzne*, 51 (3), 19–39.
- Kieniewicz, P. (2010). *Człowiek niewygodny, człowiek potrzebny: Dyskusja antropologiczna w bioetyce Amerykańskiej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Lee, P., & George, R. P. (2008). The Nature and Basis of Human Dignity. *Ratio Juris*, 21 (2), 173–193.
- McMahan, J. (2002). *The Ethics of Killing. Problems at the Margins of Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Ostapenko, B. (2016). Absolute of Morality in the Healthcare Context. В *Шостий національний конгрес з біоетики з міжнародною участю. 27–30 вересня 2016. Київ, Україна* (с. 20). Київ: Національний науковий центр з медико-біотехнічних проблем НАН України.
- Reich, W. T. (1978). Quality of Life. In W. T. Reich (Ed.), *Encyclopedia of Bioethics in 4 vols.* (Vol. 2, pp. 829–831). New York: Free Press.
- Singer, P. (1995). Presidential Address: Is the Sanctity of Life Ethic Terminally Ill? *Bioethics*, 9 (3/4), 327–343.
- Singer, P. (1999). *Practical Ethics. 2nd edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sinnott-Armstrong, W. (2019). Consequentialism. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/consequentialism/>.

References

- Biesaga, T. (2004). Uzasadnienia norm moralnych w bioetyce. *Medycyna praktyczna*, 6, 23–26.
- Biesaga, T. (2005). Jakość życia. W A. Muszala (Red.), *Encyklopedia bioetyki. Personalizm chrześcijański. Głos Kościoła* (s. 218). Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Biesaga, T. (2006). Zagadnienia bioetyczne w nauczaniu Jana Pawła II. In T. Biesaga (Red.), *Bioetyka personalistyczna* (s. 83–93). Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Chańska, W. (2009). *Nieszczęsny dar życia. Filozofia i etyka jakości życia w medycynie współczesnej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Ciach, H. (2013). *Istota ludzka czy osoba ludzka. Krytyka bioetyki początków życia Petera Singera*. Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława.
- Hołub, G. (2004). Wybór należy do ciebie? Pomiedzy obiektywnym a subiektywnym rozumieniem dobra. *Cywilizacja*, 10, 67–75.
- Hołub, G. (2005). Bioethics and the Concept of Human Nature. *Salesianum*, 67, 547–564.
- Hołub, G. (2006). Jak rozwiązywać problemy bioetyczne na forum społeczeństwa laickiego i pluralistycznego? *Medycyna praktyczna*, 4, 21–23.
- Hołub, G. (2009a). Czy rozwój nauk biomedycznych wymaga nowej etyki? In J. Brusilo (Ed.), *Historia i przyszłość bioetyki [History and Future of Bioethics]* (pp. 153–166). Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Hołub, G. (2009b). Status antropologiczny życia prenatalnego w bioetyce naturalistycznej. *Roczniki Wydziału Filozoficznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej Ignatianum w Krakowie*, XV, 30–43.
- Jenkinson, C. (2020). Quality of Life. In *Encyclopædia Britannica*. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/quality-of-life/>.
- Judycki, S. (2003). Zagadka naturalizmu. *Roczniki Filozoficzne*, 51 (3), 19–39.
- Kieniewicz, P. (2010). *Człowiek niewygodny, człowiek potrzebny: Dyskusja antropologiczna w bioetyce Amerykańskiej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.

- Lee, P., George, R. P. (2008). The Nature and Basis of Human Dignity. *Ratio Juris*, 21 (2), 173–193.
- Martyniuk, Yu. I. (2016). Kontsepsiia “iakosti zhyttia” v bioetichnii perspektyvi [The “Quality of Life” concept in a bioethical perspective]. In *Shostyi natsionalnyi konhres z bioetyky z mizhnarodnoiu uchastiu. 27–30 veresnia 2016. Kyiv, Ukraina [Six National Congress on Bioethics with international participation. September 27–30, 2016. Kyiv, Ukraine]* (pp. 27–28). Kyiv: Natsionalnyi naukovyi tsentr z medyko-biotekhnichnykh problem NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Martyniuk, Yu. I., & Martyniuk, M. M. (2016). Bil i strazhdannia v bioetichnomu rakursi [Pain and suffering in a bioethical perspective]. In *Shostyi natsionalnyi konhres z bioetyky z mizhnarodnoiu uchastiu. 27–30 veresnia 2016. Kyiv, Ukraina [Six National Congress on Bioethics with international participation. September 27–30, 2016. Kyiv, Ukraine]* (p. 38). Kyiv: Natsionalnyi naukovyi tsentr z medyko-biotekhnichnykh problem NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- McMahan, J. (2002). *The Ethics of Killing. Problems at the Margins of Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Ostapenko, B. (2016). Absolute of Morality in the Healthcare Context. In *Shostyi natsionalnyi konhres z bioetyky z mizhnarodnoiu uchastiu. 27–30 veresnia 2016. Kyiv, Ukraina [Six National Congress on Bioethics with international participation. September 27–30, 2016. Kyiv, Ukraine]* (p. 20). Kyiv: Natsionalnyi naukovyi tsentr z medyko-biotekhnichnykh problem NAN Ukrainy.
- Reich, W. T. (1978). Quality of Life. In W. T. Reich (Ed.), *Encyclopedia of Bioethics in 4 vols.* (Vol. 2, pp. 829–831). New York: Free Press.
- Singer, P. (1995). Presidential Address: Is the Sanctity of Life Ethic Terminally Ill? *Bioethics*, 9 (3/4), 327–343.
- Singer, P. (1999). *Practical Ethics. 2nd edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sinnott-Armstrong, W. (2019). Consequentialism. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/consequentialism/>.

Kateryna Rassudina

BIOETHICAL QUALITY OF LIFE CONCEPT THROUGH THE EYES OF CRITICS

Bioethics is an interdisciplinary science that deals with the moral aspects of medicine, biotechnology and the value of life in general. Quality of life concept is the basis for one of the models of bioethics. Its supporters understand the value of human life by relying on the categories of its qualitative characteristics. They argue that the value of life is relative and depends on certain criteria, and prove the permissibility to terminate it in some cases. Quality of life conception is criticized, above all, by those scholars who rely on religious ideas of the equal value and inviolability of all people's lives. This article reveals several examples of such criticism in the works of Polish and American authors: T. Biesaga, H. Ciach, G. Holub, P. Kieniewicz, R. P. George and P. Lee. Citing the arguments of that Christian thinkers, the author forms her own attitude to the problem. The ethical and ontological sources of quality of life concept, namely utilitarianism and naturalism, become the main object of criticism. It is significant that in the utilitarian appeal to maximize happiness as pleasure and calculate the gain or loss they see an attempt to establish the primacy of the overall well-being over an individual's life as well as a reason for killing those individuals whose lives do not meet quality criteria and impair overall well-being. They also criticize such a consequence of the naturalistic view as reduction of the personality to its manifestations. The absence of such manifestations becomes for the supporters of the quality of life concept the basis for conclusion about a low quality of life of some individuals. One more critical remark towards the quality of life concept concern erasing of differences between humans and animals and their interests. The technocratic attitude that permits any manipulations of a human life if only they can be performed is criticized too. The author demonstrates that the fundamental fault of the quality of life concept which is criticized by all its opponents is a limited understanding of human nature and human life.

Keywords: life, quality, personality, utilitarianism, naturalism, technocracy.

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

Матеріал надійшов 30.12.2020